

NASIENRIGLYNE

EKSAMEN		NASIONALE SENIOR SERTIFIKAAT	
GRAAD	12		
DATUM	NOVEMBER 2025		
VAK	LANDBOUWETENSKAPPE		
VRAESTEL	1		
PUNTE TOTAAL	150		
TYDSDUUR (UUR)	2½		
AANTAL BLADSYE	11		

SOUTH AFRICAN COMPREHENSIVE ASSESSMENT INSTITUTE
SUID-AFRIKAANSE KOMPREENSIEWE ASSESSERINGSINSTITUUT

FINAAL GOEDGEKEURDE NASIENRIGLYNE

VERGADERINGSDATUM	
UMALUSI-MODERATOR	
HOOFNASIENER	
INTERNE MODERATOR	

AFDELING A

VRAAG 1

1.1 VEELVULDIGEKEUSEVRAE

1.1.1 A ✓✓

1.1.2 B ✓✓

1.1.3 B ✓✓

1.1.4 A ✓✓

1.1.5 C ✓✓

1.1.6 B ✓✓

1.1.7 C ✓✓

1.1.8 B ✓✓

1.1.9 A ✓✓

1.1.10 D ✓✓

(10x2) (20)

1.2 PAS DIE KOLOM

1.2.1 Slegs B ✓✓

1.2.2 Beide A & B ✓✓

1.2.3 Slegs A ✓✓

1.2.4 Geen ✓✓

1.2.5 Slegs A ✓✓

(5x2) (10)

1.3 LANDBOUKUNDIGE TERM

1.3.1 Jejunum ✓✓

1.3.2 Bestraling ✓✓

1.3.3 Prostaat ✓✓

1.3.4 Hermafrodiet ✓✓

1.3.5 Ontkern/E nukluering ✓✓

(5x2) (10)

1.4 ONDERSTREEPTE WOORD

1.4.1 Kardiese ✓

1.4.2 Adrenalien ✓

1.4.3 Mediastinum/Middelvlies ✓

1.4.4 Plasenta ✓

1.4.5 Aangebore ✓

(5x1) (5)

TOTAAL AFDELING A: [45]

AFDELING B

VRAAG 2

2.1 Pluimveeverteringstelsel

- 2.1.1 a) 6 ✓ – blinde sekum ✓ (2)
 b) 1 ✓ – krop ✓ (2)
 c) 2 ✓ – proventrikulus ✓ (2)

2.1.2 Dunderm en aanpassing

Dunderm ✓

- Aanpassing vir vertering en absorpsie van voedingstowwe:
  - Lank genoeg om voldoende absorpsie-area te bied. ✓
  - Baie voue vergroot oppervlakarea vir absorpsie. ✓
  - Villi en mikrovilli vergroot ook oppervlakarea vir absorpsie. ✓
  - Die wand van die dunderm is swaar gespierd om voedselmateriaal deur peristalse te laat beweeg en om te help met die vermenging van ensieme. ✓
  - Baie kapillêre in voue van die ingewande vir absorpsie. ✓
  - Dun lagie epiteelselle verbeter absorpsie. ✓
  - Limfvat vir absorpsie van vetsure en gliserol. ✓
  - Wande is klam, met slymagtige stowwe wat geproduseer word en is elasties. ✓

(1+ enige 3) (4)

2.1.3 Vergelyking van strukturele verskille tussen pluimvee en varke se spysverteringskanale

Pluimvee: Het 'n monogastriese (enkelkamer-) spysverteringstelsel, maar met gespesialiseerde organe soos die krop, proventrikulus en maag.

- Geen tande nie, hulle kou nie kos nie.
- Kos word heel ingesluk en deur speeksel bevochtig.
- Die proventrikulus is die kliermaag waar ensieme soos pepsien en HCl proteïenvertering begin.
- Dan gaan kos die maag binne, wat kos meganies maal met behulp van gruis.
- Het twee blindederms (enkelvoud: blindederm), wat beperkte fermentasie uitvoer van onverteerde materiale (hoofsaaklik sellulose).
- Die dikderm is kort en absorbeer water en sommige minerale.
- Minder doeltreffend in die vertering van veselagtige voer as gevolg van 'n korter dikderm en minder mikrobiëse fermentasie.

(Enige 2 vir pluimvee)

Varke: Het ook 'n monogastriese spysverteringstelsel, maar dit lyk meer soos die menslike stelsel en het nie gespesialiseerde strukture soos die spiermaag nie.

- Het tande vir meganiese vertering (kou), wat die oppervlakarea vir ensieme vergroot.
- Het 'n enkele blindederm en 'n langer kolon waar 'n mate van fermentasie van veselagtige materiaal deur bakterieë plaasvind, wat vlugtige vetsure produseer wat geabsorbeer kan word.
- Meer doeltreffend met die fermentasie en absorpsie van sommige voedingstowwe uit veselagtige voer as gevolg van 'n groter en meer aktiewe agterderm.

(4)

(Enige 2 vir varke)

2.2 Herkouers

2.2.1 Onderontwikkelde maag

Rumen/retikulum/omasum

(1)

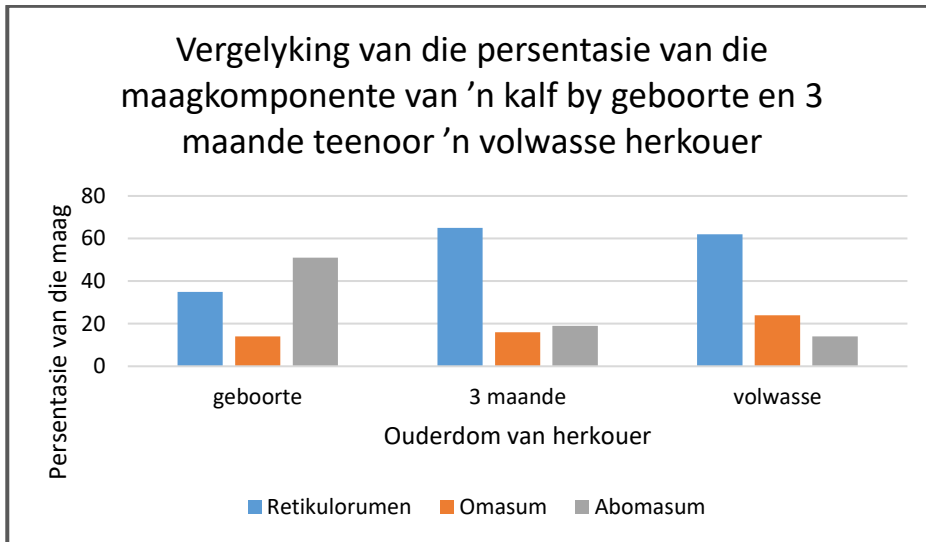
2.2.2 Pad van melkvloei deur 'n kalf se verteringskanaal

In jong kalwers wat nog suip, sal die melk wat ingesluk word, die rumen en retikulum verbygaan. ✓ Swaar spiervoue in die wande van die rumen en retikulum vorm 'n esofageale groef ✓ wat direk na die abomasum lei. ✓ Renien in die abomasum sal die melk koaguleer. ✓ Dit vertraag die deurgang van die melk deur die abomasum en laat tyd toe vir vertering. ✓

(5)

2.2.3 Staafgrafiekvergeelyking van kalf teenoor volwasse herkouer

Nasienglyne vir staafgrafiek

	Puntetoekenning
Opskrif dui die twee veranderlikes aan (ouderdom en persentasie) vir grafiek	1
Byskrif van y-as en skaal vir y-as	2
Byskrif x-as	1
Korrekte plot van stawe (vir die drie verskillende kompartemente, retikolorumen, omasum en abomasum)	3
Sleutel dui die verskillende kompartemente aan	1

(8)

2.3 Samestelling van voer

2.3.1 Voedingsverhouding

Voedingsverhouding (VV) = 1 : $\frac{\% \text{ verteerbare nie-stikstof voedingstowwe}}{\% \text{ verteerbare proteïen}}$

$$= 1 : \frac{TVV - VP}{VP} \checkmark$$

$$= 1 : \frac{72\% - 15\%}{15\%} \checkmark \text{ of } \frac{57\%}{15\%}$$

$$VV = 1 : 3,8 \text{ OF } 1 : 4 \checkmark$$

(3)

2.3.2 Voorstel van voer vir produksie

Voer C $\checkmark$

(1)

2.3.3 Rede vir voorstel

Voer C het 'n nouer voedingsverhouding. ✓

Voer C het 'n vergelykend hoër proteïeninhoud wat nodig is vir produksie. ✓

(Enige 1) (1)

2.3.4 Mees ekonomiese voer

Voer B ✓

(1)

2.3.5 Rede vir ekonomiese voer

Voer B het 'n laer proteïeninhoud. ✓

Proteïene is duurder as koolhidrate, hoe minder proteïen, hoe goedkoper die voer. ✓

(Enige 1) (1)

[35]

VRAAG 3: DIEREPRODUKSIE, BESKERMING EN BEHEER

3.1 Skaapvoerkraal

3.1.1 Produksiestelsel

Intensief ✓ (1)

3.1.2 Motivering vir produksiestelsel

Hoë digtheid veebelading. ✓

Hoë insetkoste. ✓

Skape word aangehou in 'n beperkte toe area. ✓

Skape word gevoer met geen toegang tot natuurlike weiding. ✓

(Enige 1) (1)

3.1.3 TWEE faktore om verhoogde produksie te verseker

Voeding ✓

Reproduksie/teling ✓

Algemene bestuur ✓

(Enige 2) (2)

3.2 Voeriname van groeiende braaikuikens by verskillende omgewingstemperature

3.2.1 Hoe hoër die omgewingstemperatuur ✓ hoe minder die voeriname. ✓ (2)

3.2.2 Teen 'n lae omgewingstemperatuur (14°C) sal die braaikuikens die energie van voer gebruik om warm te bly ✓ en die energie sal nie vir groei gebruik word nie, wat minder produksie beteken. ✓ (2)

3.2.3 ± 22–25 °C ✓ (Temperatuur en eenheid moet genoem word vir een punt.) (1)

3.3 Beeste se vlugsone

3.3.1 Definisie van vlugsone

Die afstand wat diere verkies om te hou ✓ tussen hulself en 'n bedreiging of gevaar. ✓ (2)

3.3.2 TWEE faktore beïnvloed die afstand van vlugsone

Dieretemperament: Meer sensieweagtige diere sal groter vlugsone hê. ✓

Ervaring met mense: Diere wat vertrou is met menslike kontak, het kleiner vlugsone. ✓ (2)

3.3.3 Letters om area of aksie aan te dui

- a) B ✓ (1)
- b) C ✓ (1)
- c) D ✓ (1)
- d) E ✓ (1)

3.3.4 Hantering om stres in beeste te verminder

Benader die beeste kalm en vermy om die vlugsone te vinnig te betree. ✓

Posisioneer naby die punt van balans om beweging effektief te lei. ✓

Gebruik stil, konstante klanke of gereedskap soos vlae om beweging sonder stres te rig. ✓ (3)

3.4 Kuddegesondheid

3.4.1 TWEE sigbare simptome van 'n siek dier

- Verlies aan eetlus. ✓
- Lusteloosheid of verminderde beweging. ✓
- Ongewone afskeiding van die neus, oë, mond of reprodktiewe kanaal. ✓
- Growwe, dowwe pels en haarverlies. ✓
- Koors. ✓
- Kniers van tande. ✓
- Vinnige polsslag. ✓
- Vuil hakke en stertarea. ✓
- Verkleurde urine. ✓

(Enige 2) (2)

3.4.2 Belangrikheid van isolasie van 'n siek dier

Die isolasie van 'n siek dier help om die verspreiding van aansteeklike siektes na ander diere in die kudde te voorkom, ✓ wat algehele verliese verminder en die gesondheid van die oorblywende vee verseker. ✓ (2)

3.4.3 Definieer 'biosekuriteit'

Maatstawwe geneem vir beskerming ✓ van vee teen aansteeklike siektes, parasiete en plaë. ✓ (2)

3.4.4 TWEE maatstawwe om dieregesondheid te verbeter

- Beperking van toegang tot die plaas en ontsmetting van toerusting om die inbring van siektes te voorkom. ✓
- Nuwe of siek diere in moet in kwarantyn geplaas word om die verspreiding van siektes na gesonde vee te voorkom. ✓ (2)

3.5 **Interne parasiete**

3.5.1 **Oorsaak van simptome**

Die simptome (gewigsverlies, bleek tandvleis, swakheid) dui op bloedarmoede ✓ wat deur interne parasiete veroorsaak word (bv. rondewurms of lewerslakke).

(1)

3.5.2 **TWEE voorkomende maatreëls vir interne parasiete**

- Ontwurmingsprogram: Gereelde toediening van wurmmiddels. ✓
- Weiveldbestuur: Roteer weidingsareas om die parasiet se lewensiklus te breek. ✓
- Verbeterde higiëne: Hou voer en waterareas skoon om kontaminasie te voorkom. ✓

(Enige 2) (2)

3.5.3 **Ekonomiese en gesondheidsimplikasies vir die beheer van interne parasiete**

- Ekonomiese implikasies: Verminderde gewigstoename en produktiwiteit ✓ kan lei tot finansiële verliese as gevolg van laer markwaarde ✓ en verhoogde veeartsenykundige koste. ✓
- Gesondheidsimplikasies: Ernstige parasietbesmettings kan diere verswak, ✓ wat hulle meer vatbaar maak vir ander siektes ✓ en moontlik tot die dood lei. ✓

(Enige 2)

(Enige 2) (4)

[35]

VRAAG 4: REPRODUKSIE

4.1 Bul se reprodktiewe organe

4.1.1 Letter en naam van reprodktiewe organe

- a) A ✓ – seminale vesikels/vesikulêre kliere ✓ (2)
 b) H/J ✓ – epididimis ✓ (2)
 c) B ✓ – prostaat ✓ (2)

4.1.2 Proses wat plaasvind in gedeelte I

Spermatogenese/meiosise ✓ (1)

4.1.3 TWEE aangebore defekte van deel I wat steriliteit in bulle kan veroorsaak

Kryptorchidisme ✓ – die kondisie waar die testes nie afgesak het in die skrotum nie, maar agtergebly het in die abdominale holte. ✓
 Hipoplasie ✓ – die testes is onderontwikkel. ✓ (4)

4.2 Koei se reprodktiewe organe

4.2.1 Identifiseer A

Ovum/Eiersel/Oösist ✓ (1)

4.2.2 Hormone verantwoordelik vir die aanleiding van die vrystelling van A luteïniserende hormoon en follikelstimulerende hormoon

- Verantwoordelik vir die rypwording van eierselle. ✓
- Reguleer die groei en ontwikkeling van die dominante follikel. ✓
- Saam met estrogeen veroorsaak die bars van die follikel gedurende ovulasie en vrystelling van die eiersel. ✓ (3)

4.2.3 Proses B

Bevrugting ✓ (1)

4.2.4 Struktuur van C (morula)

'n Moerbeigagtige struktuur met 16 selle wat ná bevrugting gevorm word ✓ wat 'n sentrale selmassa bevat, omring deur 'n laag selle. ✓ (2)

4.2.5 Progesteron se invloed op implantasie

- Voorbereiding van die uterus om die bevrugte eier te ontvang. ✓
- Onderhou 'n behoorlike uterusomgewing om dragtigheid te onderhou. ✓
- Het 'n ontspannende effek op die uterus, wat sametrekking voorkom wat dragtigheid kan versteur. ✓ (3)

- 4.3 Reproductiewe proses**
- 4.3.1 Identifisering van reproductiewe proses**
Reproductiewe kloning/kernoordrag ✓ (1)
- 4.3.2 Definieer die kloningsproses**
'n Proses waardeur 'n identiese kopie ✓ van die skenkerdier geproduseer word van die kern. ✓ (2)
- 4.3.3 Byskrifte vir B, C en G**
B – Eiersel ✓
C – Kern met gewensde gene ✓
G – Kloon/individu met gewensde gene ✓ (3)
- 4.3.4 TWEE nadele van kloning met die gebruik van surrogate**
- Duur en ondoeltreffend. ✓
  - Gekloonde diere sterf voortydig. ✓
  - Distosieprobleme kan ontstaan omdat klone baie groot by geboorte kan wees. ✓
  - Gekloonde diere het nie goeie immuunstelsels nie. ✓
  - Klone kan oorgroot nageslag met vergrote harte, onvolwasse longe en beskadigde niere produseer. ✓
- (Enige 2) (2)
- 4.4**
- 4.4.1 Identifisering van normale kalwingsposisie**
B ✓ (1)
- 4.4.2 Verduidelik normale kalwingsposisie**
Daar is twee normale kalwingsposisies. In die anterior posisie kom die kop en voerpote ✓ eerste uit. ✓ (2)
- 4.4.3 Voorstelling in D**
Brug ✓ (1)
- 4.4.4 TWEE indirekte oorsake van die terughouding van die plasenta**
- Intense stres en voedingstekorte of -wanbalanse (bestuursprobleme). ✓
  - Koeie besmet met aansteeklike siektes (brusellose, aansteeklike beesrinotrageïtis, ens.). ✓
  - Verkorte of langdurige dragtighede. ✓
- (Enige 2) (2)

[35]

TOTAAL AFDELING B: [105]**GROOTTOTAAL: [150]**